

Ченцова Н.В.

НОВІ СТОРІНКИ ЖИТТЄПISУ Д.І.ЯВОРНИЦЬКОГО

(Рецензія на книгу: Абросимова С.В., Парамонов А.Ф., Дмитро Яворницький та його родовід – Харків: Харківський приватний музей міської садиби, – 2009. – 112 с.)

Поєднання зусиль дослідників Дніпропетровщини і Харківщини дало цікавий результат, який не зможуть оминати своєю увагою ні професіонали, ні аматори – історики. Ті, хто цікавиться біографічними даними про життя і творчу діяльність видатного історика Дмитра Івановича Яворницького обов'язково знайдуть системний виклад про основні етапи формування особистості вченого, періоди злетів і падінь, притаманних йому поглядів і уподобань. Біографічний розділ книги «Біографія Д.Яворницького в родинному та дружньому контекстах» написан провідним науковим співробітником Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І.Яворницького кандидатом історичних наук С.В.Абросимовою, яка є відомим фахівцем у галузі біографістики. Вже не в перше подаючи узагальнений огляд життєпису Д.І.Яворницького вона завжди знаходить не тільки нові факти і деталі уточнюючі і доповнюючі відомі матеріали, але і здається, нові лексичні оберти для викладання їх. Слід відмітити, що після виходу книги М.М.Шубравської про Д.І.Яворницького більшість науковців, що приступалися до цієї теми, змушені були повторювати введені до наукового обігу матеріали, настільки вони були багатоплановими. На цьому тлі приємне враження справляла послідовна і досить копітка робота дніпропетровських дослідників. До цього часу продовжує друкуватися епістолярна спадщина Д.І.Яворницького – великий комплекс джерел (близько 6,5 тис. листів), які ілюструють широту поглядів вченого, дружні і наукові контакти, активну участь у культурно-освітньому житті не тільки регіону, але і України в цілому. Через ознайомлення з листами самого вченого до відомих особистостей вчених, митців, державних діячів і зворотною кореспонденцією, постать Д.І.Яворницького стала виразнішою і людянішою, біографічні подробиці допомогли «сплести» розрізнені фати у справжню канву життя подвижника історичної науки. С.В.Абросимова, ретельно фіксуючи за листами великі і дрібні події у житті і оточенні Д.Яворницького, оприлюднила чимало нової інформації, проте і уточнення, зроблені нею, завжди мають прикладний характер і високий рівень вірогідності. Можна говорити про певну традицію вшанування імені Дмитра Івановича, яка склалася на Дніпропетровщині. У цьому контексті можна пригадати присвячені пам'яті Д.І.Яворницького ювілейні наукові заходи, публікації робіт з історії міста, регіону, музейного зібрання. Від 135-ї річниці святкування від дня народження вченого у 1990-му році стався своєрідний «прорив», коли наукові напрацювання і сама постать історика стали об'єктом

широкого публічного обговорення і досліджень. Проте приватне життя родини Яворницьких почало вивчатися порівняно недавно. С.В.Абросимова розширила зміст уявлень про родинне коло Яворницьких, подробиці сімейного життя. Родинні стосунки зводилися до письмових контактів, проте були тривалими та щирими. Лише у листах до рідних людей Дмитро Іванович розкривається зовсім з неочікуваної сторони, як людина, що відчувала ніжність і «селянську гордість», і відповідальність за родичів, яких не було можливості побачити роками. Родинного кола він не тільки не цурався, але і намагався сприяти отриманню освіти особистими протекціями і допомогою матеріальною.

«Милий і дорогий дядечко» – характеристики, дана племінницею вченого Тетяною Іванівною Коломієць, найкраще говорить про загальне ставлення старшого покоління до Яворницького передане онукам. «Ви наша підтримка у трудну хвилину...», – пише вона у листі від 1915 року.

Безперечно цінним додатком до статті С.В.Абросимової є оригінальні листи родичів Д.І.Яворницького із зібрання Дніпропетровського історичного музею, надруковані у хронологічній послідовності, що дає змогу у розвитку аналізувати стосунки з окремими представниками родинного кола Яворницьких, а географічний та іменний покажчик дозволяють краще орієнтуватися у матеріалах. Фотографії з музейного зібрання та виконані А.Ф.Парамоновим на досить високому професійному рівні дуже гарної якості, цікаві і досить системно підібрані, демонструють оточення і середовище, в якому творив вчений.

Розділ „История рода Яворницьких” А.Ф.Параманова залишає місце для генеалогічного пошуку. Об’ємні свідоцтва про близьких і, очевидно, віддалених родичів Яворницьких автор зміг відстежити за джерелами, знайденими переважно в Харківському державному архіву. Родовід Д.І.Яворницького доведений А.Ф.Парамоновим до кінця XVIII ст., а герб належить, як вважає цей дослідник, родині польського шляхетного походження. Сам Д.І.Яворницький цікавився походженням свого прізвища, проте писав про духовне звання родини. Цінні матеріали подані автором із метричних книг Слобожанщини містять надзвичайно цінну інформацію про порядок призначення духовних осіб, генеалогію духівництва, міщанства та дрібних поміщицьких родин. Архівні документи, вочевидь, вперше оприлюднюються, тож доводиться пожалкувати, що подані вони «у переказі», а не в цілісному вигляді.

А.Ф.Параманову вдалося скласти родовід, який не дивлячись на окремі прогалини є вагомим доробком у вивчення роду Яворницьких. Хоча слід зауважити, що «надання» йому герба польського походження не є безперечим фактом, до того ж не підтвердженим посиланням на джерело інформації. Можливо з часом в результаті продовження евристичної діяльності і це першоджерело буде оприлюднене.

До духовного сану належала також родина Дмитра Івановича по материнській лінії. Терновські, які згадуються обома авторами видання,

залишаються малодослідженою гілкою родини історика, хоча відомо, що Терновські також прислужилися на духовній та освітянській ниві, працюючи в Києві.

Нове видання про Д.І.Яворницького змістовно об'єднане, хоча розділи, підготовлені різними авторами українською і російською мовами.

Публікація здійснена коштом Інституту україніки у Дніпропетровську (очолює його О.М.Лазько), що надає постійне сприяння українознавчим студіям та популяризації вітчизняної історії. Подібний підхід до справи, як і гарний формат, видання викликає повагу і є прикладом для наслідування.

Загалом, видання є цікавим і оригінальним доповненням біографістики Д.І.Яворницького. Зауваження викликає лише характеристика його як суто наукового через відсутність опису джерельного матеріалу і не завжди кваліфіковане вибіркоче подання інформації з нього. Слід висловити, проте, і подяку С.В.Абросимовій та А.Ф.Парамонову за те, що вони поділилися результатами своєї дослідницької діяльності, залишаючи простір для її вдосконалення, осмислення і подальшого творчого пошуку.